

MOLNÁR PÁL

Az államhatalom helyi szerveinek kiépülése Nógrád megyében, 1945 első felében

Hazánk felszabadulásának 25. évfordulóját ünnepelve az ellenállási és partizánmozgalmak jelentőségét méltató ünnepi előadások és az e kérdésekkel foglalkozó publikációk helyét most már fokozatosan a felszabadulás elméleti és gyakorlati kérdéseinek elemzése váltja fel. Különösen aktuálisak e vonatkozásban a megye és ezen községek felszabadulásával, az élet megindulásával foglalkozó elemzések, értékelések.

Az élet megindításában csakúgy, mint az ország ötven éves forradalmi harcaiban, a kommunisták álltak az élen. Az MKP szervezetein túl a demokratikus újjászületésen különböző demokratikus pártok és népi szervek munkálkodtak. Az utóbbiak sorából is kiemelkednek a Viharsarokban spontán működő, és az ország észak-nyugati felében, valamint központjában, a magyar nemzeti függetlenség programja alapján rendeletileg tevékenykedő helyi nemzeti bizottságok.

A helyi népi szervek 1945 júniusáig – a közigazgatási apparátus kiépüléséig – gyakorolták politikai, államhatalmi funkcióikat. Ebben az időben a nemzeti bizottságok alá volt rendelve a közigazgatási apparátus, a községi bíró, a főjegyző. A kormány 1945 január 4-i rendelete megjelenéséig, sőt azon túl, a legtöbb községben májusig, júniusig a helyi népi szervek közigazgatási funkciót is betöltöttek. A kormány fenti rendelete hivatalosan is elismerte a nemzeti bizottságok addigi tevékenységét, mégis – már ekkor is – intézményesen gyengítette a helyi hatóságok hatáskörét.

Kiemelte ugyanis, hogy a helyi nemzeti bizottságok a későbbiek során „ne illeszkedjenek bele a közigazgatás szervezetébe, hanem mint politikai szervek folytassák tevékenységüket”.

Az 1945 április 26-án kiadott 1030/1845. ME. sz. rendelet kiegészítette a január 4-én kelt rendelkezést és határozottan állástfoglalt amellett, hogy a közigazgatási funkciót a megalakuló képviselőtestületek hatáskörébe utalja. Mind ezekből látható, hogy már a népi demokratikus forradalom első szakaszában felmerültek az ellentétek a helyi hatalmi szervek továbbfejlesztése körül. Ebben az időszakban a konfliktus elsősorban még abból a tényből fakadt, hogy az országos pártszervezetek – köztük az MKP (lásd Révai József cikkét a Néplap 1945. január 10-i számában), az Ideiglenes Nemzetgyűlés, valamint a kormány a helyi nemzeti bizottságokat úgy tekintették, mint az országos politika helyi

repének megfelelő értékelésével, jövőbeni feladataival. E tartózkodás mögött valójában elutasító álláspont rejtőzött. A népi szervek továbbfejlesztésével szembenálló állásfoglalás a nemzeti bizottságok működésével kapcsolatos ismert negatív tapasztalatokból eredhetett. A különböző községekben a helyi politikai viszonyokat tükröző összetételű nemzeti bizottságok vezetése ugyanis igen sok helyen a kisgazdapárt, a jobboldali, vagy rosszabb esetben a klerikális reakció kezébe került. Ezek az esetek voltak nyilvánvalóan a felszínen ismertek. Ha ezek járási, megyei, országos szervei valóságos hatalmi szervekké fejlődhetnek, a népi demokratikus forradalomban az MKP szerepe – mivel taglétszáma kisebb volt még ebben az időszakban, mint befolyása –, amely a nép valóságos érdekeit fejezte ki, az országos döntésekben csökkent volna. Véleményem szerint az elutasító álláspont mögött már jelentkezett bizonyos vonatkozásban a népi öntevékenységet alábecsülő nézet is. Igen sok spontán elemmel, zavaros fejű, alapjaiban igaz ügyet szolgáló aktívával, társadalmi munkással kellett volna vitatkozni beszélgetni, gondolkodásukat formálni. Ez a nem-vállalás bizonyos vonatkozásban a kommunista párt és a párton kívüliek, továbbá a más pártokhoz tartozók közötti kapcsolat lazulásához is hozzájárult. Erre utal az MDP első országos kongresszusának az a megállapítása, amely a dolgozóknak a közügyekbe való fokozottabb bevonásánál példaként hozta fel, hogy a népi demokratikus rendszer időszakában még 1947-ben is nagy lehetőséget nyújtottak a fenti népi szervek.

A dokumentumok, amelyeket most ismertetünk, a halál, a tragédia, az élet és az ocsúdó, munkát vállaló ember dokumentumai.

Az első: egy 1944. december 30-án írott jegyzőkönyv. Néhány ténybeli kérdést nem sikerült még mindaddig pontosan kideríteni, hitelességéhez azonban nem férhet kétség. Szövege – kommentár nélkül – önmagában is megrázó, értelmünket és érzelmeinket egyaránt mozgósítja:

254. sz. Jegyzőkönyv

1944. év december 30. napja.

Mi, jelenlevő alulírottak Petruhin gárdaőrnagy, Manuhin gárdakapitány és Petrov őrmester felvettük ezt a jegyzőkönyvet arról, hogy 1944. év XII. 29-én San-sanhaja (?) község elfoglalásakor a Vörös Hadsereg 20 vöröskatonájának és 3 hadnagyának – akiket agyonlőttek – holttestét fedeztük fel.

A német szörnyetegek a pincében fekvők közül egyeseket felakasztották,

másoknak kiszúrták a szemét, 2 hadnagynak kezeit, füleit levágták.

Ezért vettük fel fájdalommal ezt a jegyzőkönyvet.

Petruhin, gárdaőrnagy

Manuhin, gárdakapitány

Petrov, őrmester

A második: rövid feljegyzés 1945 januárjából. Ez már a felszabadult munkások feladatvállalásáról, a valóban emberi élet mozdulásáról ad hírt:

A 10. számú bánya munkásainak gyűlésén elhatározták a bánya helyreállítását és teljes üzembehelyezését. Ezek az emlékeztető dokumentumok véletlenül kerültek elő. A Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár raktárának rendezésekor találtuk meg Széchenyi Zsigmond Nahar című könyvének azt a példányát, amelynek

A nemzeti bizottságok hatáskörében az elvileg többé-kevésbé körülhatárolt, de gyakorlatilag nem megfogalmazott kormányálláspont alapján a helyi népi szervek 1945 júniusát követően politikai és társadalmi síkon, mint véleményezőik és ellenőrzők tevékenykedtek. A helyi népi szerveket a közigazgatás teljes kiépítése után tehát politikai, államhatalmi funkcióktól megfosztották, tömegszervezeti szerepkörbe állították. Az 1945 szeptember 14-én összeült országos nemzeti bizottsági értekezlet határozatában többek között ezt olvashatjuk a fontos népi szervek tevékenységéről: „..... Az ország élő lelkiismerete lesz a kormány felé”.

Hogy szükségszerű és helyes volt-e a nemzeti bizottságok funkcióinak fokozatos csökkenése, még a mai napig sem teljesen tisztázott kérdés. A pártdokumentumok, levéltári források, az e korszakkal foglalkozó történészek, jogászok feldolgozásai egyaránt azt bizonyítják, hogy a nemzeti bizottságban rejlő lehetőségeket korántsem használták fel a hatalom megszerzéséért folytatott harcban. Az is tény, hogy a különböző tájegységek, megyék tapasztalatai eltérő vonásokat tükröznek. Egyik, vagy másik országrész, vagy közigazgatási egység pozitív – negatív tapasztalatait nem szabad általános érvényűvé kikiáltani. Mivel az országban még nem minden helyi nemzeti bizottság működését tárták fel, s így nem ismeretes az országban működő valamennyi helyi népi szerv munkája, szükséges a különböző megyékben e téren folyó tevékenységet, s azok fő irányát, tendenciáját feltárni, hogy így az eddiginél egységesebb álláspont szükséges, az egész országra vonatkozóan.

első oldalra írták tintával a közölt szövegeket, immár huszonöt évvel ez előtt.

Kutatásaink során – sajnos nem tudtuk még tisztázni a legfontosabb adatokat (melyik községről, melyik szovjet katonai egységről van szó, hol volt az a bizonyos bánya, miért egy könyv lapjaira írták, honnan, hogyan került a kötet a könyvtár gyűjteményébe?), de az események időpontja, a bányászokra való utalás valószínűvé teszi, hogy megyénk felszabadításának emlékei közé sorolhatjuk ezeket a dokumentumokat.

(k. n.)

MAGYAROK!

Folytassátok békés foglalkozástokat!

Őrizzétek meg a rendet és nyugalmat.

Teremtetek magatoknak békés életet!

Közeleg az óra, mely szabadulást hoz minden magyarnak a fasiszta járom alól.

A következőkben a Nógrád megyei helyi nemzeti bizottságok kezdeti tevékenységéről tesztek említést.

A helyi népi szervek igen derekas munkát végeztek az ujjaépítésben, az élet megindításában. A népi demokratikus forradalom első szakaszában, amikor a nemzeti függetlenség kivívása mellett a demokratikus feladatok álltak előtérben, a helyi szervek tevékenysége egyértelműbb volt. Politikai kérdésekben pedig a munkáslakta Salgótarján és környéke már a kezdet kezdetén progresszív álláspontot foglalt el.

Nógrád megyében 1945 január eleje és április vége között alakultak meg a nemzeti bizottságok. Szinte valamennyi községben kezdeményezően léptek fel az ujjaépítésben. Legfontosabb feladatuknak tekintették a megmaradt gépek beindítását, a felszerelések kijavítását, az igaerő, vetőmag igazságos elosztását, a malmok üzembe helyezését, működési feltételeinek biztosítását. A helyi bizottságok kommunista tagjainak kezdeményezésére több helyen birtokukba vették az uradalmi, gazdasági épületeket, eldugott élelmiszerkészletet. Lucfalván Radvánszky Antalné földbirtokos raktáron lévő gabonakészletét, Mátraverebélyben a közeli Tiribes pusztáról a helyi földbirtokos élestárában elrejtett gabonát vették igénybe vetőmagként, illetve a lakosság fogyasztási céljaira. A népi összefogás szép példáját mutatta a karancslapujtói eset, ahol a gazdák a helyi nemzeti bizottság felkérésére a Vörös Hadseregtől kapott lófogatok kiegészítésére – hogy

vezéséhez. Ezen kívül eljutott hozzánk egy-két röpcédula is, így többek között

AZ ÉLET MEGINDULÁSÁNAK NÓGRÁD MEGYEI DOKUMENTUMAIBÓL

1. A FELSZABADÍTÓ SZOVJET HADSEREG FELHÍVÁSA

1944. december

Magyarok!

Folytassátok békés foglalkozásokat!

Őrizetek meg a rendet és a nyugalmat!

Teremtsetek magatoknak békés életet!

Közeleg az óra, mely szabadulást hoz minden magyarnak a fasiszta járom alóll

2. ALICS JÁNOS, A MKP HELYI SZERVEZETÉNEK EGYIK ALAPÍTÓ TAGJA EMLÉKEZIK 1944. DECEMBERÉRE

A felszabadulás előtti hónapokban, különösen a német megszállás idején az illegális párttagok, akik sejtrendszerben működtek, nem nagyon tudtak egymásról. Így decemberben, amikor a felszabadító hadműveletek már a megyében folytak, nehéz volt egymással kapcsolatba lépünk. Ugyancsak nem volt mindegyik csoportunknak rendszeres kapcsolata, a budapestiekkel sem. Ugyiszólván egyedül a szovjet rádió adásaiból értesülhettünk arról, hogy mi történik az ország felszabadult területein, hogyan szerveződik újjá a Kommunista Párt és milyen programmal kezd hozzá az új élet megszer-

Föld a földmivelőnek,

ki szánt, vet és arat.

Kenyér a dolgozónak

a magyar ég alatt.

Szabadság itt a népnek,

mely mindig erre vár!

E három együttvéve:

A Kommunista Párt!

a kollektíve tervezett szántás-vetést elvégezzék – egyéb igavonó erőket, szamar és tehénfogatokat ajánlottak fel. Nőtincsen arra adott utasítást a helyi nemzeti bizottság, hogy az egy páron felüli állatokat össze kell írni és az arra rászorulóknak ki kell adni. Rendeletileg intézkedtek arról is, hogy igásállatokat a faluból kiadni nem lehet. Április 4-én egymás megsegítésére szólították fel a parasztokat, s még ezen a napon felhívást adtak ki az elrejtett igáskocsik felkutatására. Április 18-án már a traktorok üzembe helyezésére szólították fel a tulajdonosokat, s kilátásba helyezték nekik – ha a felhívásnak nem tesznek eleget – a traktorok elkobzását.

A helyi népi szervek tevékenysége eleinte kiterjedt a lakosság élelmiszerrel való ellátására, a szociális ellátás minimumának előteremtésére, a helyi kulturális élet megindítására. Megszervezték a magatehetetlen, idős emberek, a betegek és a gyermekek tejjel való ellátását. Somoskőujfaluban pl. a nemzeti bizottság minden tehemes gazdát arra kötelezett, hogy tehenenként évente 50 liter tejet adjon át a lakosoknak. A két éven aluli gyermekek napi 2,5 dl. fejadagot kaptak. Nagybátonyból a helyi nemzeti bizottság kezdeményezésére felkeresték az Ideiglenes Kormány vezetőit Debrecenben és részükre 60 000 pengő gyorssegélyt, 3 vagon húzát és egy vagon napraforgót kieszközöltek. A Nógrád községi nemzeti bizottság 100-150 budapesti gyermek ételmezését vállalta. Csak-

az Ideiglenes Nemzetgyűlés felhívása. Nagyjából tehát tudjuk, hogy mi lesz a feladatunk. Alig vártuk azt a napot, amikor a Vörös Hadsereg csapatai felszabadítják városunkat és mi is hozzáfoghatunk a párt megszervezéséhez. A szovjet parancsnokság nem kívánt beavatkozni ügyeinkbe, csak azt kérte, hogy legyünk segítségükre a fasiszta elemek likvidálásában, a város környékének megtisztításában, az utak és hidak helyrehozatalában, hogy ezzel is elősegítjük a német fasiszták elleni harc sikeres folytatását, és városunkba minél előbb megérkezhesse- nek a normális, békés élet megindítását támogató szovjet egységek, valamint a Magyar Kommunista Párt Központjának küldöttei, akik majd hozzásegítenek minket a párt helyi szervének megalakításához. Így került sor 1945. január 2-án a MKP helyi szervezetének megalakulására.

3.

A SALGÓTARJÁNI POLGÁRMESTER ELRENDELI AZ ÜZLETEK KINYITÁSÁT

1945. január 5.

Hirdetmény

Közhirre teszem, hogy az Orosz Városparancsnok rendeletére az összes üzletek holnap reggel 8 órakor kinyitni tartoz-

nak. Azok, akik e parancsnak nem tesznek eleget, 50 000 Pengő pénzbírsággal lesznek sújtva. Az üzlet kinyitására befo-lyással nem lehet sem áruhiány, sem rend- be nem hozott állapota. A vásárlás készpénzfizetés ellenében a magyar pen- gőben kialakult árban eszközlendő.

4. VÉRADÁSRA HÍVJÁK FEL A LAKOSSÁGOT

1945. január 9.

Közhirre teszem, hogy f. hó 10-től minden nap reggel 8 órától véradás céljából Ri- mamurányi út 4 szám alatti rendelőben jelentkezzen minden önfeláldozó, különö- sen férfi, vagy nő.

A vért adó már jelentkezéskor ingyenes, bőséges reggeliben részesül és ha vér- adásra alkalmas, úgy hasonlóan ingyenes ebédet kap. Ezen kívül 250 gr vért adó- nak 312,50 P és az 500 gr vért adónak 625 P jutalom azonnal készpénzben kifi- zetésre kerül. Polgármester

5. EL KELL VÉGEZNI AZ ELMARADT MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁKAT

1945. január

Nógrád vármegye alispánjától. Ingeniőr Koszuha orosz százados, valamint a vár- megye gazdasági felügyelőség együttes

nem minden helyi nemzeti bizottság foglalkozott a hadisegélyek újbóli folyósításával, szükség esetén szorgalmazta azok felülvizsgálatát.

A helyi nemzeti bizottságok összetételüktől függően politikai kérdésekkel is foglalkoztak. Az e kérdésekkel való foglalkozás mélységét nagyban meghatározta, hogy az adott településen milyen volt a kommunista párt befolyása. Amíg az iparmedencében a kommunista tulsúly – egyes községekben MKP és SZDP –, addig a megye mezőgazdasági településein a kisgazda pártiak befolyása volt erősebb.

A helyi népi szervek politikai elgondolásai és tevékenysége fentiek következtében eltérő vonásokat mutattak. Két szélsőség jelentkezett általában.

A főleg bányászlatka vidékeken – ahol nagy volt a kommunista befolyás, erősen élt az első munkáshatalom emléke, és azt követően is számottevő hatás érvényesült, az illegális párt szervezeti ereje is számottevő volt – egyenesen a proletárdiktatúra mellett foglaltak állást.

Ilyen helyzet állt elő pl. többek között Kisterenyén. A másik véglethez tartozott, hogy a demokratikus nemzeti összefogás jegyében fogant, és a népi demokratikus forradalom fontos szerveként működő helyi bizottságokban a visszahúzó erők nem egy helyen még a vezetést is megszerezték. Erre példaként az érsekvadkerti helyzetet lehet említeni. Itt a megalakuló nemzeti bizottság elnöke Mátéffy Viktor plébános, szélsőjobboldali politikus lett. Tevékenységét még most is az elmúlt rendszer szolgálata fémjelezi. Fenti megállapítás alátámasztására is felhoznék egy példát. A helyi nemzeti bizottságoknak az első időszak-

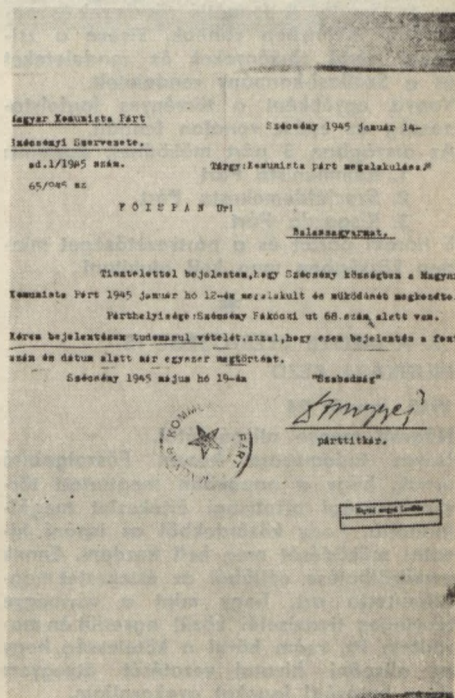
helyszíni kiszálláson nyert tapasztalatokból kifolyólag megállapítást nyert, hogy míg egyes községekben a mezőgazdasági munkálatok megindítása, illetőleg megfelelő intézkedések és annak nyomán munkálatok lettek folyamatba téve, addig más helyeken, úgy a község lakossága, valamint annak vezetősége a mezőgazdasági munkálatok terén ezideig jóformán semmit sem tett. Bár teljes mértékben tudatában vagyok annak, hogy a meglévő őrjárási és vetőmaghiány következtében óriási feladat hárul úgy a vezetőségre, mint a kerület minden egyes lakójára, mégis minden lehetőséget kihasználva kell követnünk avégett, hogy a község határába eső földek maradéktalanul megműveltesen és saját érdekükben termést adjanak...

6. MEGINDUL A KÖZSÉGEK IGAZGATÁSA

1945. január 13.

A salgótarjáni járás főszolgabírójától. Az orosz katonai parancsnokság által megtartott értekezlet kapcsán az alábbiakról értesítem.

ban fontos politikai feladatát képezte, hogy javaslatukra választották meg az igazoló bizottságokat, és feleltek azok működéséért.

Ahol a helyi népi szervek baloldali befolyás alatt álltak, ott az igazoló bizottságok is kérlelhetetlen harcot folytattak a letűnt rendszer bűnös személyei ellen. Nem így történt Érsekvadkertben. Ott, a volt helyi csendőr tiszthelyettes tevékenységét nem volt hajlandó elítélni az igazoló bizottság, sőt felmentette azzal, hogy az illető személy „nem volt népellenes”.

Salgótarjánban és a munkáslakta községekben, továbbá azokon a helyeken, ahol az agrárproletárok és a szegényparasztság képviselői foglaltak helyet a nemzeti bizottságokban, a helyi népi szervek politikai tevékenysége helyes irányba fejlődött. Példaként itt is ki kell emelni a salgótarjáni városi Nemzeti Bizottság politikai tevékenységét. A városi Nemzeti Bizottság tagjai körében több idős, illegális multtal is rendelkező kommunista vett részt. Ezek sorából is ki kell emelnünk Hermann Ferenc, Neuschel János, Hajek Rezső, Sulyok Sándor tevékenységét. A Szociáldemokrata Párt részéről megválasztott nemzeti bizottsági tagok elfogadták az MKP vezető szerepét. A helyi népi szerv már januárban és februárban is fontos politikai szerepet töltött be. Állásfoglalása alapján választották meg a polgármestert, a rendőrkapitányt és iktatták be ünnepélyesen a közalkalmazottakat. Márciusban és áprilisban tevékenyen részt vettek a fasiszta rendszer exponált vezetőinek felderítésében és rendőrkézzre való juttatásában.

A községi ügyvitel mielőbb rendes mederbe terelendő. A fennálló törvények és rendeletek érvényben vannak, kivéve a zsidókat sértő törvényeket és rendeleteket és a Szállási-kormány rendeleteit.

Vagyis egyébként a törvényes jogfolytonosság az egész vonalon fennáll.

Az országban 3 párt működhet, úgymint:

1. Kommunista Párt
2. Szociáldemokrata Párt
3. Kisgazda Párt

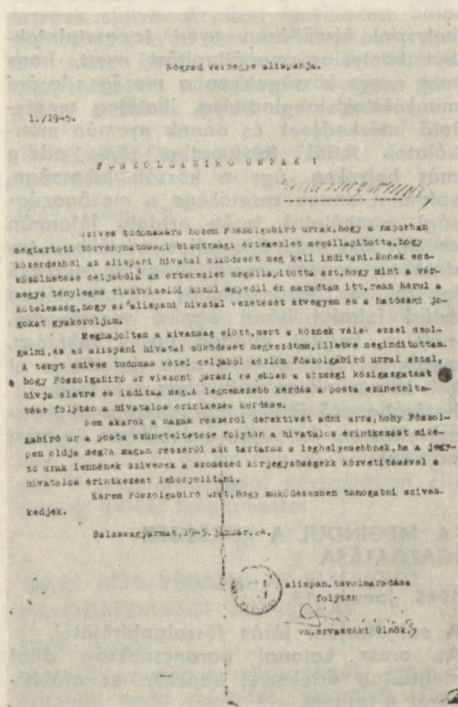
E három pártot és a pártvezetőséget minden községben meg kell alakítani. . .

7. A MEGYE VEZETŐSÉGE IS MUNKÁBA KEZD

1945. január 24

Nógrád megye alispánjától. Szíves tudomására hozom Főszolgabíró úrnak, hogy a napokban megtartott törvényhatósági bizottsági értekezlet megállapította, hogy közérdekből az ispani hivatal működését meg kell kezdeni. Ennek eszközölhetése céljából az értekezlet megállapította, hogy mint a vármege tényleges tisztviselői közül egyedül én maradtam itt, rém háral a kötelesség, hogy az alispáni hivatal vezetését átvegyem és a hatósági jogokat gyakoroljam.

A nagybányai helyi Nemzeti Bizottság, a helyi pártközi megbeszélések alapján elhatározta a közigazgatás demokratizálását. Ugy döntöttek, hogy a volt főjegyzőt leváltják és helyébe Sulyok András, volt terpesi jegyzőt hívják haza. Mátraverebélyben a bírót megerősítették tisztségében, mivel ellene kifogás nem merült fel.

A Nemzeti Bizottságok fontos feladatát képezte a népbíróságok munkájának segítése. Ebben az időszakban a népbíróság Balassagyarmaton székel, és a Kisgazdapárt erőteljes befolyása alatt állott. Több esetben előfordult, hogy a népbírósági tárgyalások elhúzódtak és az ügyeket felületesen vizsgálták ki. Ezért a salgótarjáni városi Nemzeti Bizottság május 5-i ülésén dr. Barra Károly, meghívott jogi tanácsadó javasolta a nemzeti bizottságnak, hogy a kormányhoz intézett feliratban kérje a balassagyarmati Népbíróság időnkénti kiszállását Salgótarjánba, a helyi ügyek gyorsított eljárással való tárgyalására. Erre annál is inkább szükség volt, mert többször előfordult, hogy a salgótarjáni tanúk kihallgatására nem került sor, és ezért már eddig is sok vádlottat bocsátottak jogtalanul szabadon.

Mint ahogy azt a bevezetőben már említettük, a megye több községében, ahol a helyi nemzeti bizottságokban kevésbé érvényesült a kommunista befolyás, a régi rendszerből ittmaradt és funkcióba visszaállított vezető hivatalnokok akarata érvényesült. Az április 24-én megjelent Szabad Szó „A sűrke reakció

Meghajoltam a kívánság előtt, mert a köznek vélek ezzel szolgálni, és az alispáni hivatal működését megkezdtem, illetve megindítottam. A tény szives tudomásul vétel céljából közlöm Főszolgabíró úrral azzal, hogy Főszolgabíró úr viszont járási és ebben a községi közigazgatást hívja életre és idditsa meg. . .

8. A SALGÓTARJÁNI NÉPISKOLÁBAN MEGKEZDŐDIK A TANÍTÁS

Hirdetmény

Értesítjük a szülőket, hogy a népiskolai tanítások megkezdése elrendeltetett. E rendelet alapján az 1944/45 tanévi beiratkozásokat minden állami népiskolában újlag eszközlik az iskolák tantestületei. . . Ezúton felkérünk minden szülőt és tanulókat, hogy aki az iskolák helyiségeiből akár bútortzati, akár tanszert vagy felszerelési tárgyakat elvitt, ilyenekről tudomása van, juttassa vissza az érdekelte iskolákba, mert azok másra csekély értékűek, de az iskoláknak pótolhatatlan tárgyak. Az iskolák anyakönyvei és más naplói közkincsek, amelyek pótlása teljességgel lehetetlen, azért azoknak az iskolához való visszajuttatása általános közérdek. . .

9. A MEGYESZÉKHELY UDVOZLI AZ IDEIGLENES NEMZETI KORMÁNYT

1945. február 18.

A balassagyarmati Nemzeti Bizottság 1945 február 18-án tartott alakuló üléséből kifolyólag mély tisztelettel üdvözljük a miniszterelnök urat és a magyar nemzeti kormányt, csatlakozván a magyar demokráta frontoz azzal a hittel, hogy ez az út a magyar függetlenségi út, amelyen a magyar nép és nemzet talpraállításához jutunk,

Amikor mély tiszteletünket és csatlakozásunkat kifejezzük, szent fogadalmat tesszünk, hogy a magyar nemzeti kormány által kijelölt úton fogunk haladni, az onnan jövő rendeletek, intézkedések szigorú végrehajtásával, ellenőrzésével és azon munkával, melyet a demokratikus Magyarország megmentésére nekünk kijelöl.

10. A SALGÓTARJÁNI POLGÁRI ISKOLÁBAN IS MEGINDUL A TANÍTÁS

1945. február

A salgótarjáni állami polgári iskola igazgatósága értesíti a nyilvános rendes tanulókat, hogy a tanítás folytatása előtt jelentkezzenek február 22-23-24-én délután 2-4 közötti időben, az igazgatói iro-

uralma" című cikkében arról számolt be, hogy az ország falvaiban zajlik ugyan a demokratikus átalakulás, de sok helyen még lassú a fejlődés, vannak kis szigetek, politikai fejlődéstől érintetlen területek, ahol ugy tűnik, megállott az élet. Példaként hozza fel a megye déli részén fekvő Szirák község problémáit. E járási székhelyen dr. Csöke Rezső, tv. b. főszolgabíró a front elvonulása után hamarosan visszatért és munkához látott. Megbízására hivatkozva a jegyzőket, régi közigazgatási embereket visszavétette hivatalukba. Felháborodást okozott Berecki volt irodatiszt visszaállítása, hiszen a Jurcsék-féle beszolgáltatási rendszer idején közellátási vezetőként sanyargatta a parasztokat. Népellenes magatartásáért népbíróság elé kellett volna állítani, de Csöke a helyi nemzeti bizottság döntését félretéve intézkedett. A 116/1945 főszolgabírói rendeletben a földreform véghezvitelét az előjárósággra bízta. A földigénylő bizottságnak csak annyi szerepet szánt, hogy a megműveletlen területek gondozásával bízta meg. A termelési bizottság funkcióit magára vállalta. A főszolgabíró a csendőroket szolgáltatásra szólította fel. Hatalmával egyéb irányban is visszaélve fenyegette a közmegbecsülésnek örvendő embereket: „..... ezt az embert megjegyzem magamnak..... aki ma kommunista, az nem ember”. A Szabad Szó április 29-i, „Még egyszer Romhány” című cikke a helyi jegyző népellenes tevékenységéről számolt be, „aki elkendőzve az igazságot a földesúr népszerűsítésével fog-

dában. Okmányait hozzák magukkal. Azok a magántanulók, akiknek 1944 decemberére volt vizsgaengedélyük, szintén jelentkezzenek most csütörtöktől a jövő hét csütörtökéig, amikor a magánvizsga idejét és a fizetnivalót megtudják.

11. A NÓGRÁDI NEMZETI BIZOTTSÁG 1945. MÁRCIUS 3-I ELSŐ ÜLÉSÉNEK PROGRAMJA

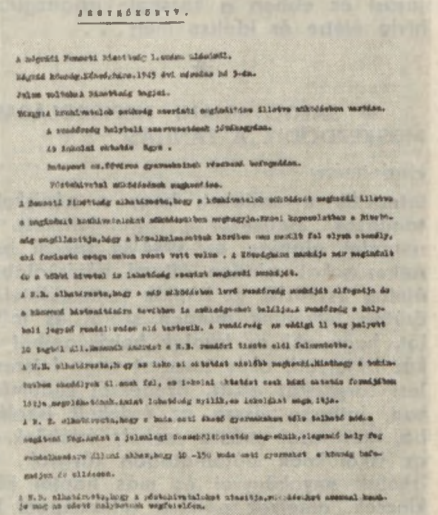
1. A közhivatalok szükség szerinti megin-
dítása illetve működésben tartása
2. A rendőrség helybeli szervezetének jó-
váahagyása
3. Az iskolai oktatás ügye
4. Budapest székesfőváros gyermekeinek
részbeni befogadása
5. A postahivatal működésének megke-
zdése

12. KUZDELEM A FASISZTA ELEMEK ELLEN 1945. mácius 22

Hírdetmény

Közhírré teszem, hogy Salgótarján megyei város igazoló bizottsága 1945. március hó 22-én du. 3 órakor ülést tart. Felhívom a lakosságot, hogy mindazok, akik az igazolás alá vont valamelyik köz-alkalmazottnak olyan magatartásáról vagy cselekményéről bírnak tudomással, mely

a magyar nép érdekeit sértette vagy sérti, — ezt és a vonatkozó bizonyítékait, tanúikat a városházán (földszint 1. sz. alatt) lévő hivatali helyiségemben szóban vagy írásban jelentsék be... Az igazoló bizottság elnöke.

lalkozik, és aki nem tartotta szükségesnek a nemzeti bizottság megalakítását szorgalmazni. A földigénylő bizottság összetételére vigyázott".

A helyi nemzeti bizottságok 1945 I. félévi tevékenységéről összeállított rövid felsorolás még számos ponton hézagos. Ennek magyarázata legfőképpen az a körülmény, hogy kevés helyen vezettek jegyzőkönyvet és a sajtó sem foglalkozott e fontos népi szervek munkájának ismertetésével. Nagyon fontos ezért a volt nemzeti bizottsági tagok, vezetők visszaemlékezéseinek gyűjtése, s azoknak a levéltárakba való elhelyezése. A visszaemlékezések összegyűjtése nagyon fontos feladat, és ez csak a községi tanácsok, pedagógusok és népművelők aktív összefogásával lehetséges.

Források

Kállai Gyula: A magyar függetlenségi mozgalom története. 1949. Századok. 1955; Balázs Béla cikke a nemzeti bizottságok kezdeti tevékenységéről. Magyar Munkásmozgalom Története Szakosító Tanfolyam Szemelvénygyűjtemény. Kossuth Könyvkiadó 1969/70 tanév, Nógrád megyei Levéltár: a községi, városi nemzeti bizottságok jegyzőkönyvei., U. o. Az Országos Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve 1945 szeptember 4i, Jászberényi Frigyes, Balázs István adatgyűjtése a karancslapujtói, Verebélyi András a mátraverebélyi, Cserháti József a baglyasaljai, Tóth Endre a szécsényi, Szlivka Jánosné a lucfalvai, dr. Kigyósi István a nagybányai, Molnár Lajos a zagyvarónai helyi nemzeti bizottságok kezdeti tevékenységéről. Fenti adatgyűjtések a Salgótarjáni Munkásmozgalmi Múzeum Adattárában található.

13. A NÓTINCSEI NEMZETI BIZOTTSÁG 1945. MÁRCIUS 26-I ELSŐ ULÉSÉNEK PROGRAMJA

1. Az ellátatlanok ügyének rendezése
2. Genzor Mártonné légitámadás által megrongált házának közérővel való felépítése
3. A kiosztott földek megművelése
4. Mezőőrök felfogadása
5. A malom leltározása, készleteinek felmérése
6. A Nemzeti Bizottságban beállott személyi változások
7. Polgárőrség újjászervezése
8. Kisbíró alkalmazása

14. NEUSCHEL JÁNOS, A SALGÓTÁRJÁNI NEMZETI BIZOTTSÁG EGYIK ALAPJANI TAGJA EMLÉKEZIK:

Már 1944. decemberében eljutott hozzánk annak a híre, hogy megalakult a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, és hogy a felszabadult területeken megalakulnak a Nemzeti Bizottságok. Így aztán, mikor a város felszabadulása utáni napokban sor került a Kommunista Párt helyi szerveztének megalakítására, közvetlenül meg-

